

*Мая Иванова (София, България)*

## ЩРИХИ КЪМ ПОРТРЕТА НА МЛАДИЯ ПЕТЪР ДИНЕКОВ\*

Днес сме свикнали да възприемаме личността на Петър Динеков в нейната човешка и професионална завършеност. Мислим за него като за човек институция, а етапите на индивидуалното и интелектуалното му израстване остават скрити зад добре известната биографична фактология. Малко са изследователите, които са обърнали внимание на документите, свидетелстващи за светогледа на младия Динеков, и са прозрели в тях знаците за бъдещото му развитие и утвърждаване. Мисля, че точно Светлина Николова за първи път свърза ученическите му литературни интереси от гимназиалната възраст с по-нататъшните му професионални полета:

„Неговата първа публикация, отпечатана на 1.01.1926 г., превод от есперанто, отбелязва и началото на първата неизменно развиваща се линия на неговата личност и творчество, сложила отпечатъка си върху всичките му творчески дела и човешки постъпки – широкия поглед към световната култура и стремежа българската словесност да се съизмерва с духовните постижения на света. От този период датира оформянето и на почти всички други постоянни области на неговите творчески занимания: българския фолклор, историята на българската литература от епохата на Възраждането, новата българска литература, историята на българската хуманитаристика и епохата на Българското средновековие“ (Николова 2001: 7–8).

---

\* Този текст е резултат от извършено изследване в рамките на проект „Дигитален справочник на кирило-методиевското научно наследство“ на Кирило-Методиевския научен център при БАН с финансиране по проекта BG05M2OP001-1.001-0001 за изграждане и развитие на Центъра за върхови постижения „Наследство БГ“.

Изследователката обръща внимание и на още нещо – как зад интелектуалните интереси на младия човек прозира и душевната му устроеност, отражена в личното му поетично творчество от това време. Цитирайки ученическото му стихотворение „Равнина“, тя формулира и своите наблюдения за характера на бъдещия учен:

„Не можем да се съмняваме, че тогава е формирана и личността на Петър Динеков, каквато я познаваме от зрелите му години – мек, толерантен характер, личност, моделирана в голяма степен от времето, в което живее, но за разлика от многото случаи, когато този процес довежда или до пълно обезличаване, или до тежки конфликти, успяла да запази вътрешната си същност, отстоявайки я безшумно, но неотклонно“ (Николова 2001: 8).

За Петър Динеков е писано много, но само в редки случаи като този е потърсена приемствеността между ранния психологически портрет и личността на завършения учен. Крачка в тази посока направи Василена Билярска, публикувайки най-ранните ученически и студентски дневници на младия Динеков от периода 25 декември 1925 – 18 ноември 1931 г. и краткия план за ненаписаните му спомени, който е недатиран, но определено е много по-късен по време<sup>1</sup> (Билярска 2011). От следващия ранен житейски етап, и по-точно от периода юли 1933 до 14 октомври 1934 г., датират дневниковите записи, писани в края на неговото студентство в София и във Варшава. Те позволяват да надградим представата си за младия Динеков<sup>2</sup>, за тогавашните му впечатления, преживявания, интереси и стремежи. Тези 120 печатни страници са богат материал за психологическо изследване на една от най-значимите български личности на XX в. Като изключим материалите, които е подготвял за обнародване<sup>3</sup>, в този период младият човек е записвал своите чувства, мисли, асоциации, имал е нужда да се концентрира върху вътрешното си психологическо състояние. Веднага ще кажа,

---

<sup>1</sup> И двата публикувани от нея материала се съхраняват в ЦДА–София, ф. 1987К, оп. 1, а.е. 4; л. 1–62, а.е. 5, л. 1–17 и а.е. 12, л. 1–25.

<sup>2</sup> Искам да обърна внимание, че в началото на XXI в., когато излезе статията на Св. Николова, Дневниците на Динеков все още не бяха достъпни – по силата на неговата воля те са предадени в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ 15 години след смъртта му. Днес те се съхраняват в БИА на НБКМ, ф. 904. Изготвено е тяхно частично издание, съставено от Асен Георгиев (Дневници 2015), включващо дневниците до 16 януари 1966 г. Паралелно с книжното тяло същият материал бе публикуван на страниците на списание „Библиотека“ между 2013 и 2016 г., като там се допълват и записите до 10 февруари 1968 г.

<sup>3</sup> Всички текстове от записите между 1933 и 1934 г. имат самостоятелни заглавия и са датирани в края на всеки фрагмент, като определено се вижда, че някои от тях са били предвидени за печат. Само малка част от тези материали може да бъдат проследени по издадената библиография на П. Динеков (Янакиева 1982) или по Опис 1 на фонда му. Със сигурност обаче пътеписите, каквито са „Към бреговете на Балтийско море“, „Три слънчеви дни в Дания“, са изпращани и публикувани в „Литературен глас“ като специална кореспонденция от

че и тук Динеков не е споделителен, не е буквален разказвач на самия себе си – факт е, че това никога не е било негова цел. И все пак записите от 1933–1934 г. са уникален документ за душевната му нагласа – от една страна, те могат да бъдат сравнявани с ученическият му дневник, а от друга – с дневниците му от 1961 г. нататък. Ясно се вижда как след ученическата ведрост и оптимизма на първите студентски години, в края на следването си той не се е чувствал подготвен за реалния живот и за безпроблемно вписване в социалната действителност. Основният тон на записите е минорен: един умен и образован млад човек разсъждава за своето настояще и за своето бъдеще – прави това не конкретно, а често включвайки себе си в цяло едно поколение – „ние“ се появява много по-често от „аз“. Но това „ние“ по-скоро е опитът да се преодолее чувството за изолираност и усещането за неразбраност или притеснението да се говори от лично име. Думите, с които най-често си служи младият човек, са: отчаяние, мрак, загуба, тежки времена, тъжна младост, примирение, мъка, апатия, трагедия... Употребяваните прилагателни, а също и глаголите допълват мрачната картина. За илюстрация ще дам само един пример, свързан с възприятието на дните около коледните празници във Варшава: „Полша се готви да ги посрещне радостно, с надежда занаяпред, с пожелания за хубави години. Пожеланията и надеждите са неизбежни и – банални, както навсякъде при такива случаи. И може би те точно убиват празничността на празниците, банализират най-хубавите в годината дни и предизвикват досадна усмивка“ (Дневници 2015: 68). Разбира се, това вътрешно усещане може да е резултат от самотата на младия човек в големия и непознат град, с чиито обществени порядки се налага да свиква бързо. Има и известна доза романтическа поза, присъща на младежкото израстване, но заедно с това мрачното светоусещане за безнадеждност е породено от епохата – междувоенния период и назряващото интуитивно усещане за предстоящата политическа катастрофа. Интересно е да се отбележи какво чете по това време младият Динеков (той понякога се впуска в описания с разсъждения, вписва дълги цитати), кои изкуства подхранват душата му (театърът и киното – макар за последното изкуство умът и чувствата му често да се раздвояват). Най-пространно обаче той говори за музиката и за танца. И то не за музиката и балета, които човек съзнателно търси, посещавайки концертните зали например, а за популярната музика, която сама идва до него: тангото (Дневници 2015: 52–54, 60–62), валса (Дневници 2015: 99–100), уличните певци (Дневници 2015: 70–74, 96),

---

страна на Динеков (вж. Янакиева 1982: 67, № 217–221). Има няколко анализа на романи, за които може да се предположи, че са подготвяни за рубриката „Между книгите и списанията“ също за „Литературен глас“. Това не е задача на настоящата статия, но е посока, която може да заинтригува бъдещи изследователи.

пианото от съседния апартамент в сградата (Дневници 2015: 96–98), филмовата музика (Дневници 2015: 87–92, 105–106). В случаите, в които младият Динеков изпитва известно стеснение да говори за чувствата си, той говори за музиката и за това как тя въздейства не само на него, но и на всички хора. Дори когато подчертава, че няма музикално образование – не може да назове точно инструментите или не може да каже добре ли свирят и пеят уличните музиканти, той признава начина, по който тези дотук изпълнения влияят на вътрешното му аз.

Безспорен е фактът, че в зрелите си години Динеков определя пребиваването си в Полша като възможност да опознае и да се учи от една друга голяма славянска европейска култура. И това е така. Но в записите си от своята варшавска година (1934) Динеков е също тъй нещастен, както и в летните месеци след завършването си в София (1933). По неговите думи Полша е северна, студена страна, Варшава е мрачна и сива във всички сезони, хората се делят на бедни и богати. Там битието на младия човек е далчевско: стаята, прозорците, балконите, улиците; работната маса, книгите, електрическото осветление; случайните лица, срещани по улиците, в които той се вглежда, търсейки да разчете психологията на тялото, на погледите, на външния израз на вътрешното състояние. И нито дума за хората, с които е общувал по това време<sup>4</sup>. И все пак всичко написано говори за младежките впечатления, преживявания, интереси и стремежи. Именно затова не може да не бъде забелязана рязката смяна на характеристиката на записите между този ранен период и периода от 60-те години нататък, документиран в неговите дневници<sup>5</sup>. Определено има причини за голямата разлика между младежкото „аз“ и по-късната монолитна фигура на учения – би било по-странно да няма. Но тази разлика не се дължи само на факта, че по това време Динеков вече е навършил 50 години, а по-скоро на твърдото му убеждение, че трябва да се записват факти, събития, понякога цитати от чужди текстове, които са важни за обществената и литературна-

---

<sup>4</sup> По-късно той ще формулира много ясно каква роля за него е изиграло пребиваването му в Полша – ще говори за своите професори от Варшавския университет и ще поддържа своята комуникация с някои от тях десетилетия наред. Част от тези познанства и приятелства са базирани на много сърдечни, топли и продължителни отношения, каквито са отношенията му с проф. Станислав Слоński (Stanisław Słoński, 9.10.1879–8.03.1959) и проф. Юлиан Кржижановски (Julian Krzyżanowski, 4.07.1892–19.05.1976) и запазените от тях писма напълно го доказват.

<sup>5</sup> Както е известно, Динеков пише и запазва своя дневник от посочената 1933 г. до самата си смърт, като от 60-те години нататък е изключително пестелив по отношение на собствената си персона и в документирането на личните си преживявания. Този факт е забелязан от почти всички изследователи на личността и живота на българския учен.

та история на България<sup>6</sup>. Може да обобщим обаче, че от всичко написано от Динеков в дневниците и от запазените в архивния му фонд в ЦДА материали от 60-те години нататък за мен се затвърждава убеждението, че зрелият Динеков свежда споделителния личен елемент до минимум. Ако си поставим за цел да го търсим, трябва да четем внимателно и главно между редовете.

С голяма доза предположителност може да се твърди, че това е характерно и за епистоларното му общуване. Известно е, че през целия си живот Динеков е водил активна кореспонденция. Макар че не е осъществено целенасочено изследователско търсене на писма, излезли изпод перото му, то ние разполагаме с богатия запазен от него материал – писмата до него от периода 1934–1992 г. Част от тези писма са достъпни в неговия фонд в ЦДА, но голямата част от тях в момента са в процес на архивно обработване<sup>7</sup>. Така че в настоящата статия ще споделя своите наблюдения за личността на младия Динеков главно на базата на няколко непознати до момента писма, адресирани до него от хора, с които е общувал между 1934 и 1935 г. Става въпрос за писма на негови колеги и приятели и едно писмо от неговия професор от Софийския университет Стоян Романски. Отново ще подчертая, че в тези писма виждаме Динеков през чуждите очи, без да имаме база за сравнение с неговите писма, адресирани до същите хора. Този поглед през очите на другите само привидно е еднопосочен, защото в избраните за илюстрация писма имплицитно присъства и личността на самия Динеков.

Първият адресант, от когото са запазени две писма, това е колегата му Любомир Андрейчин<sup>8</sup>. И двете са изпратени от Краков до пребиваващия във Варшава Динеков. Подписани са само с малко име, така че на плика не е отбелязана фамилия, но безспорно и двете са написани от ръката на младия Андрейчин. В тях има много текуща информация, която касае двамата млади колеги, и подчертан израз на непосредствено приятелско отношение. Ето първото писмо (вж. сн. 1).

---

<sup>6</sup> Ако трябва да бъде точна, Динеков отразява не само литературната история на страната ни, а по-скоро интелектуалната, която е свързана и с другите хуманитарни науки, и с изкуствата.

<sup>7</sup> В обработката на писмата от полските адресанти и на други материали, свързани с Полша, вземам участие и аз. Крайната цел на задачата е да се създаде оп. 2 към наличния сега ф. 1987К.

<sup>8</sup> Любомир Андрейчин (22.03.1910–3.09.1975) – български езиковед, чието име днес носи Институтът за български език при Българската академия на науките. Връстник, колега и приятел на П. Динеков. Специализант на Ягелонския университет в Краков, където през 1936 г. защитава своята дисертация.

Краков, 27.I.1934<sup>9</sup>

Драги Пешо,

Отвореното ти писмо получих. Сега съм страшно много зает, та не мога да ти пиша дълго писмо, както би ми се искало.

Ако има нещо да заръчваш за София, можеш да ми пишеш още тук. Изглежда, че няма да тръгна по-рано от 5 февр[уари]. Ако стане нужда, и до София можеш да ми пишеш, разбира се (бул. Фердинанд 102).

Като се върна в Краков (към 20 февр[уари]), ще ти се обадя веднага.

При купуването на книги внимавай. Помни, че в полските антиквариати всичко може да се намери много по-евтино, отколкото в книжарниците. Не купувай от книжарница, преди да си се убедил, че книгата, която търсиш, я няма на ul. Świętokrzyska.

Сърдечни поздрави

Любомир

Това писмо е от самото начало на пребиваването на Динеков в Полша и както се вижда, съдържа много полезни за новопристигналия във Варшава Динеков указания. Полезната информация, свързана с купуването на полски книги, Динеков ще запомни и ще използва. Тя ще се появи по-късно в речта му по награждаването му с титлата doctor honoris causa на Варшавския университет след цели 39 години:

*Варшавският университет разкри пред мен големите традиции на полската наука [...], но трябва да призная – през ония години целият град Варшава бе за мен един чудесен университет – със своите великолепни театри, с кипящия литературен живот, с тържествените заседания на Полската академия на литературата, с литературните битки, които водеше неуморимият Тадеуш Бой-Желенски<sup>10</sup>, с богатите библиотеки, с чудните антикварни книжарници на чудната улица „Швентокииска“, преминала безвъзвратно към историята. Само който е живял във Варшава тогава, може да знае нейното очарование<sup>11</sup>.*

---

<sup>9</sup> Малък плик, надписан на български: „За г. Пешо Динеков във Варшава“ и с обозначението на полски: „Przez grzeczność“, което означава, че писмото е предадено чрез посредник „на ръка“. По-късно на плика Динеков е написал със синьо мастило: „27.I.1934“.

<sup>10</sup> Тадеуш Бой-Желенски (Tadeusz Boy-Żeleński, 21.12.1874–4.07.1941) е полски интелектуалец, който е изиграл важна роля във формирането на цяло едно поколение. Влиянието му върху П. Динеков е голямо и той го нарежда сред имената на свои учители по „научен скептицизъм“, каквито са за него проф. Йордан Иванов и проф. Юлиан Кшижановски (вж. Николова 2001: 9). Днес в полската литература името на Т. Бой-Желенски се свързва предимно с преводаческата му дейност от френски език.

<sup>11</sup> Писмото е от необработената част на ф. 1987К. На паметната среща след смъртта на П. Динеков Тереса Домбек споделя следното: „Неведнъж по-късно имах възможност да придружавам професор Динеков по време на пребиваванията му в Полша. И винаги имах

27. I. 1934  
За 2.  
Нико Димитров  
в Варшава  
Przez grzeckości

12  
Краков, 27. I. 1934.

Драги Нико,

Отворањето ти писмо пожури.  
Сака бих спрамно твоето заедно, та ме  
има да ти има добро писмо,  
како би ми се искало.

Ако има уште да допривавам за  
София, можеш да ми пишеш  
ако глас. Искреда, ќе има да  
првона по-рано со 5 дена. Ако стане  
нужда, и до София можеш да ми  
пишеш, кадебиде (Бр. Фердинанд (02))  
Како се врна в Краков (кој е во фев.)  
иу ти се обаде веднага.

Курјубањето на книга Бинча-  
вај. Не ми, ќе биде постојат анкетама  
вие може да се намери само во-европ  
официјално в Кинесаринициџ. Не курјубај,  
от Кинесариница, уред да си се убедил, ќе  
книгата, подготви, ќе вбела да  
ил. Swiatokrzyska.

Срдечен поздрав

Любомир

13  
Сн. 1. Писмо от Любомир Андрейчин (Краков, 27.01.1934)

Второто писмо на Андрейчин е също от Краков от 10 юни 1935 г., но хронологически то е от времето, в което Динеков се готви вече да заминава обратно за България (сн. 2).

*Краков, 10.VI.1935<sup>12</sup>*

*Пешо,*

*Помолиха ме от тукашната „Liga“<sup>13</sup> (случайно стана дума пред един тукашен „gość“, че мой приятел заминава за България, та ме помоли) да те помоля да кажеш в София в Б(ългарския) Н(ационален) С(тудентски) С(ъюз), че тук чакат отговор на предложението от „Liga“, за което аз им бях съобщил с картичка от 16 май т.г. Въпросът е в това, че Liga предлага те да пратят свои членове край полското море (при пълна издръжка от поляците), а поляците да пратят свои членове (при същите условия) край Черно море.*

*Евентуално тук би могли тази година [подчертано от Л. Андрейчин] да приемат българи, без да задължават нашите да приемат още тази година поляци, но биха искали сериозно да преговарят за по-нататъшната редовна размяна на членове.*

*Нека от София да се обадят. Ако случайно не са ми получили картичката, нека да приемат написаното тука като предложение и нека отговорят на адрес:*

*Jan Stolarski, ul. Szpitalna 26, Kraków.*

*Добър път и много здраве на България!*

*Любомир*

И двете писма са с приятелски делови тон, присъщ на непосредственото общуване, в което няма никаква дистанция. Първото е подкрепящо, напътстващо, изцяло изградено на другарска взаимопомощ. От второто лъха абсолютната увереност, че поверявайки една задача на младия приятел, тя със сигурност ще бъде решена.

Второто писмо е специфично и с наличието на трима адресанти. Освен Любомир Андрейчин на втората страна на откритата пощенска карта е на-

---

чувството, че той знае за традициите на университета, в който аз работя, повече от мен. И винаги научавах все нещо ново за града, в който аз съм родена. Той помнеше всички антикварни магазинчета на улица „Швентокшишка“ от едно време, когато е търсил книги. Той знаеше всички варшавски библиотеки, където някога е чел по цели дни полска литература [...] Понякога имах чувството, че макар той да познаваше много добре новата следвоенна Варшава, тази някогашна, вече несъществуваща, Варшава на него като че ли му е по-близка“ (Домбек 2010: 299).

<sup>12</sup> От необработената част на ф. 1987К. Открита пощенска карта до Динеков във Варшава.

<sup>13</sup> Полско университетско дружество, чиято дейност е насочена към международно студентско сътрудничество: Polski Akademicki Związek Zbliżenia Międzynarodowego „Liga“ (Tomaszewski 2011: 78).



писал своето послание и Урош Крайгер – словенският състудент и приятел на двамата българи<sup>14</sup>. Тук давам текста в превод на български език:

*Краков*

*Драги!*

*Съжалявам, че имаш неприятности с моите ръкавички. Моля те, остави ги при г-н Франчишек, напиши там фамилията ми, нека ги предаде (в случай че никога вече не дойда в милата Варшава...) на всеки, който ще дойде от мое име. Добре? – Жалко, много жалко... Мислех, че ще се видим пак! Ако остана и следващата година в Полша, ще ти пиша понякога в България и ако имаш нужда от нещо, можеш да се обърнеш към мен. Но ако това не ми се удаде, то тогава ще получиш моите поздравии от Люблина.*

*До скоро, гледай да си добре, сърдечни поздравии. Урош Крайгер<sup>15</sup>*

*Поздравии. Земляк Йоже<sup>16</sup>*

Запазените писма от Урош Крайгер до Петър Динеков са общо 5 на брой – всичките на полски език, като цитираното по-горе е под № 3. Ето тяхната последователност: 1) 18.02.1935 от Краков; 2) 31.03.1935 от Кошчелиско до Закопане (Kościelisko pod Zakopanem; 3) 10.06.1935 от Краков; 4) 6.07.1935 от Краков и 5) 19.07.1935 от Краков.

Маниерът на комуникация на бъдещия публицист и преводач Урош Крайгер е приятелски, леко шеговит (той често нарича Динеков „Г-н Директоре“, „Уважаеми г-н Редакторе“, „Г-н Докторе“ и дори „Г-н Графе“), наред с това обаче проблемите му са много сходни с тези на българския колега (студентският бит, квартирата, продължаване на стипендията, ползването на библиотеките във Варшава). От написаното в тях става ясно, че след прекъсване на стипендията Динеков дори не е бил допускан в университетската библиотека. В цитираното изцяло по-горе писмо сюжетът със забравените ръкавици, които са били необходими на Урош Крайгер за скиорския сезон в Закопане през март, е прелял от предишно негово писмо

---

<sup>14</sup> Урош Крайгер (Uroš Kraigher, 21.06.1909–31.3.1984; в писмата името му се среща и в полския вариант – Uroś) е словенски журналист, редактор и преводач. Той е бил стипендиант във Варшавския университет по същото време, когато там е и Динеков.

<sup>15</sup> Kraków. Drogi! Przepraszam Cię, że masz kłopoty z moimi rękawiczkami. Proszę Cię, zostaw je u p. Franciszka, napisz tam moje nazwisko, niech odda (jeżeli ja nie przyjadę już nigdy do miłej Warszawy...) komukolwiek, kto przyjdzie w moim imieniu. Dobrze? – Szkoda, bardzo szkoda... myślałam, że się jeszcze zobaczymy! Jeżeli zostaną na przyszły rok w Polsce, napiszę Ci kiedy do Bułgarii i o ile będziesz co potrzebował, możesz się zwrócić do mnie. A o ile mi się to nie uda, to dostaniesz moje pozdrowienia z Lublany. Na razie, miej się dobrze, serdeczne pozdrowienia! Pozdrowienia [не се чете] Uroś Kraigher. В полския текст са нанесени някои поправки в съответствие със съвременната правописна норма (срв. сн. 2а).

<sup>16</sup> Този последен ред е писан с друга ръка от друг човек – словенеца Jože Zemljak. Информация за него и от него се появява и в още едно писмо на Урош Крайгер.

Nad. St. Ilozow  
Mar. Brinow, 19  
Sofja

Boju Zelen'ski.

Во качалка на  
Арта и, стр. 8. медана Канада

I Woduces no izl. Ako e plena  
mekata, keri mi mi i dlemb,  
a ako e prerokazano um om-  
kzelen - keri samo Woduces.

Xaude, Bai Namp, nfo  
ef. 14. 10. 1934. jdrake na besna namozu -  
P. Wul

Сн. 3. Писмо от Стефан Илчев (14.10.1934)

Boju Zelen'ski

I W Smroch, W Smroch, Egro  
za — 6.40 (-0.11)

Krasowski & Cenebura  
Powiat do gniezda  
Cenebura 1.20

Korseniowski  
Dziugi Zora 0.60

Nienojewski & Cenebura  
Legendy 0.80

Pocer Cenebura  
Zemsta Mendragoty  
(Do u pzedaw.)  
geb. wolk  
biblioteka powiatowa  
miasto Krakow jez. lica polskie  
cena 1.10.

za krybaud

O wzrostku - matotku  
ona Korcel Maruskina,  
Znamy no 3.50  
geb. wolk 5.50

II Wmst'ski, Podro's bez  
plenuzdy.  
Wyd. IV. 2.5. 6.00

Bomeniewski Zoologja  
Podro'sansk 20.-  
Arch

Ja mi uwa azduje om-  
cowa na ramieniem A  
uwa.

Marcech'ski  
77. Upiory Atlantika 2.00

77. Jot nad Jazynem  
Wta sean Gray - 1.00

Сн. 4 и 5. Списъци на книги, поръчани от Стефан Илчев,  
с допълнителни бележки от Динеков

(тук № 2). Той се появява и в това лятно писмо (тук № 3) не толкова защото вълнените ръкавици са му много необходими вече, а защото така по един по-лесен начин могат да бъдат избегнати трудните думи „на раздяла“. От писмата му става ясно, че през летния сезон от Краков са заминали Ан-дрейчин и неговият словенски приятел Земляк, че не може да се свърже със словенския лектор във Варшавския университет Бенешич, от когото очаква съвет и помощ за собственото си оставане в Полша за следващата академична година. Необходима е някаква шега, нещо ежедневно и непринудено, за да се преодолее мисълта, че може би с Динеков, с когото са делили несгодите във варшавското студентско общежитие, няма да се срещнат повече<sup>17</sup>.

От периода на първата си календарна година в Полша Динеков старателно е запазил и едно писмо от по-възрастния си колега Стефан Илчев<sup>18</sup>, който малко по-рано, през академичната 1929–1930 г., също специализира във Варшава и Краков. Писмото е изпратено от София на 14 октомври 1934 г., започва със заглавия на търсените от Илчев книги и след това темата продължава и нататък, като се преплита с указания за Динеков (сн. 3):

*Ако не си загубил старото листче, и онези, дето ги подчертавахме с червено<sup>19</sup>.*

*Макар и малко по-скъпо да се връзва, пращай ги на малки пратки (мисля до 2 кила), зер инак има митници, банки и ядове. При това по-добре адресирай до Гмъжска гимназия [подчертано от Ст. Илчев], защото е по-редовно съобщението, па и по-лесно минава.*

*За бележитостта почти не правя поръчка, защото от каталозите малко се разбира. Прати ми някои броеве от *Poradnik Językowy*, да го видя какво представя [...] себе си.*

*Ако ти падне случайно сгода да разговаряш с Zieliński<sup>20</sup>, питай го дали би разрешил да преведа *Hellenizm i Judaizm* и при какви условия.*

---

<sup>17</sup> По всичко личи, че по-нататък пътищата им вече не са се пресичали. В издадените до момента дневници само веднъж се споменава името на Урош Кайгер. В запис от 30.10.1967 г. Динеков описва среща на ПЕН клуба в София, организирана в чест на югославските гости Матей Бор и Младен Оляга: „Матей Бор разговаря на няколко езика – френски, английски, руски, словенски, сърбохърватски. Разговорът с него е малко муден; може би е уморен. Питам го за Видмар, Урош Крайгер, Братко Крефт. Най-охотно говори за Братко“. Вж. Дневници 2016: 148. За съжаление, там Динеков не записва никаква информация за У. Крайгер, за чиято биография по принцип се знае малко, известно е, че в периода от 1955 до 1973 г. е бил редактор в издателство Mladinska knjiga.

<sup>18</sup> Стефан Илчев (29.09.1898–4.03.1983) е български езиковед лексикограф, преводач от полски и чешки; баща на проф. Петър Илчев.

<sup>19</sup> Динеков не е загубил старите листчета – всички те са запазени в пощенския плик, с който Стефан Илчев му изпраща писмото. Там са 4 отделни списъка с червени отметки (вж. сн. 4 и 5) и други библиографски сведения за книги, стойността на всяка закупена книга и една фактура от книжарница с 5 закупени заглавия, издадена на 3 ноември 1934 г.

<sup>20</sup> Тадеуш Желински (Tadeusz Stefan Zieliński, 14.09.1859–14.05.1944) е полски културолог, безспорен за времето си авторитет в областта на класическата филология; професор във Варшавския университет по времето, когато П. Динеков и Ст. Илчев са специализирали там.

*Щом пощенск[ите] такси за книги не са големи, би могъл да изпратиш това, което не ще имаш възможност вече да ползваш в Полша. С това ще си облекчиш багажа, та на връщане, ако разполагаш с фундуши и ти текне, можеш да минеш (за по-пряко) през Германия или Прага.*

*Много ми се ще да взема и други книги от Жйелински, но са скъпи ваджиите. Например нямам си *Literatura starożytnej Grecji (Wzory-me na Srebrny не ме интересува)*, а особно е хубава *Starożytność bajeczna i Grecja niepodległa*.*

*Не забравяй да прегледаш някои работи от Вой Желеński<sup>21</sup>.*

*В каталога на Arcta II, стр. 8 гледам Илиада и Одисея по 1 zł.<sup>22</sup> Ако е пълен текст, вземи ми ги и двете, а ако е преразказано или откъслечи – вземи само Одисея.*

*Хайде, бай Петре, много здраве на всички нашенци. С. Илчев  
Сф. 14.10.934*

Всичките интелектуални указания за книги и автори се редуват с практични съвети, препоръки и пожелания. Писмото е истински образец на балканския млад интелектуален елит: глад за книги, за познание, за комуникация с външния свят, за споделяне на проекти и желание за тяхната реализация. Промъква се и съжалението, че има известни ограничения, които не могат да се преодолеят, като главно става въпрос за пари. Думата не се появява нито веднъж, но затова пък срещахме побългареното fundusz („ако имаш фундуши“, т.е. ако имаш средства, пари в излишък), а някои от желаните книги са толкова скъпи, че с право авторът на писмото се ядосва, наричайки ги „ваджи“ (пуцини, проклетници).

И накрая ще завърша с писмото на Стоян Романски<sup>23</sup> до Динеков, което е писано в самото начало на 1935 г.<sup>24</sup> То не е така ведро, както предходните младежки писма – защото наред с новогодишните пожелания професорът трябва да уведоми своя млад колега, че стипендията му няма да бъде продължена за втората академична година, както е било предвидено в началото (сн. 6):

---

<sup>21</sup> За Тадеуш Бой-Желенски вж. бел. 10.

<sup>22</sup> Става въпрос за изданията на варшавския издател и книжар Михал Аркт (Michał Arct, 31.12.1840–5.02.1916).

<sup>23</sup> Стоян Романски (24.02.1882–26.02. 959) е един от преподавателите на П. Динеков в Софийския университет (преподавал му е следните дисциплини: История на славянската филология – лекции и упражнения; Увод в история на славянската филология; Етнография на южните славяни).

<sup>24</sup> Не е запазен оригиналният плик, писмото е било препратено от Варшава в Краков от Урош Крайгер (вж. сн. 7). Това е и причината то да остане в неописаната част на фонда на Динеков, а не в а.е. 3456 на оп. 1, която съдържа „Писма, пощенски и поздравителни картички от Стоян Романски до Петър Динеков“. Там се съхраняват 9 писма, като едно от тях е от 6 април 1934 г. и също е свързано с престоя на Динеков във Варшавския университет. Другите писма са от по-късен период и засягат следващ етап от живота на Динеков.

София, 2 януари 1935 г.

Ср. Ст. Стоянов!

Получих двесте книги от Криво-  
вир, една от г. Воханс, а другата от  
инж. и мис. В. Милошев. За първо  
да ти кажа. Ако изглеждаш добре  
от време, колкото ти е оставено, мис  
да ти обидиме за да ти се издържи. Не  
да ти дадем ни, и ти се мисли за да  
те извади да се едотне си мисли.

Получих и мислени В. За време  
не мога да ти кажа много умението по  
впроси, толкова време за Вас - мислени  
фактите не дават ни мислени и след  
1 мислени. И <sup>за</sup> това не ти даваме от днес  
да ти мисли. Впроси, В. знае ли

Сн. 6. Писмо от проф. Стоян Романски (2.01.1935)

София, 2 януари 1935

Драги г. Динеков!

Получих двете книжки от Каспровича<sup>25</sup>, едната по г. Балана<sup>26</sup>, а другата по пощата, и много Ви благодаря за грижите да ги намерите. Ако струват нещо повече от сумата, която Ви бях оставил, моля да ми обадите, за да Ви се издължа. Те бяха за дъщеря ми<sup>27</sup>, а тя се много зарадва, че успя да се сдобие с тях.

Получих и писмата Ви. За жалост, не мога да Ви кажа нищо успокоително по въпроса, толкова важен за Вас – продължението на Вашата стипендия и след 1 януари. И за това не ми даваше сърце да Ви пиша. Впрочем, Вие знаете всичко от писмата на г. Лекова<sup>28</sup>. Още преди моето завръщане от Конгреса<sup>29</sup>, именно в първите заседания на Академическия и на Факултетния съвет, бързо [подчертано от Романски] са били уредени всички въпроси, свързани със славянската филология след уволнението на г. Милетича<sup>30</sup>, та аз се намерих пред свършени факти. Все тогава, не знам как, но сигурно без съгласието на нашите представители в Акад[емичния] съвет, последният е взел решение, щото за следващата година полската стипендия да се даде на кандидат за усъвършенстване по математика (досега тя се даваше само на слависти и историци), та в последния съвет на Факултета за Вашето писмо само се съобщи, без то да се разгледа. Каза се при това от осведомени, че било вече определено и лицето, на което се дава.

Можете да си представите моето огорчение поради това, че ние – както се вижда, „по собствено желание“ – се лишаваме от възможността да можем някога да предложим някой наш добър ученик да иде да се поучи да поработи в някоя славянска страна, каквато е Полша. Защото – след математиците ще искат навярно да се възползват и някои други. А не знам какъв друг с по-голяма полза би могъл да си послужи с тая стипендия от един славист!

---

<sup>25</sup> Ян Каспрович (Jan Kasprowicz, 12.12.1860–1.08.1926) е полски поет, драматург, литературен критик и преводач от старогръцки, английски, немски и френски език.

<sup>26</sup> Александър Теодоров-Балан също преподавател на П. Динеков в Софийския университет.

<sup>27</sup> Цветана Стоянова Романска (16.12.1914–4.03.1969) по това време е студентка в специалността „Славянска филология“ в Софийския университет.

<sup>28</sup> Иван Леков (4.03.1904–4.08.1978) – български лингвист, преподавател в Софийския университет. Близък по-възрастен приятел на Динеков от младежките им години. До 1930 г. двукратно е пребивавал в Ягелонския университет като специализант, а в рамките на две академични години (от 1929 до 1931) е бил щатен лектор по български език там.

<sup>29</sup> Славистичният конгрес, проведен през септември 1934 г. във Варшава.

<sup>30</sup> Любомир Милетич (1.01.1863–1.06.1937) – също университетски преподавател на Динеков, чрез чието съдействие е била реализирана полската му стипендия. За това разказва самият Динеков пред Блага Димитрова. Вж. Димитрова 2010: 66.



Сн. 7. Пликът с препратеното от Урош Крайгер писмо от Стоян Романски до П. Динеков

Специално за Вас аз много държам да можете да останете поне още една година, така че да се вживеете в полския дух и да се върнете като добър полонист. Много мислих и пак мисля, дали не би могло това да се нареди независимо от нашето „благоволение“. И ми идва наум в свързка с поменуването на името на проф. Вузтрой<sup>31</sup> в последното Ви писмо, дали не би могъл той като началник на Културния отдел при Просветното министерство някак да нареди да останете поне до края на учебната година. Аз съм добре познат с него и с удоволствие бих го молил за това, боя се само да не го поставя в затруднено положение, за да бъде принуден, поради невъзможност, да ми откаже. Поговорих по въпроса с г. Слонски – дали има някакви перспективи – и ми обади, за да му пиша.

---

<sup>31</sup> Ян Станислав Бистрон (Jan Stanisław Bystron) (20.10.1892–18.11.1964) е полски етнограф и социолог с широк спектър на интереси (изследванията му включват периода от XVI до XVIII в. в Полша; както и проучването на полските следи в Близкия изток от 1141 до 1914 г.), преподавал е в няколко от университетите в Полша (Познан, Краков и Варшава), член на Полската академия на науките. По времето, в което е писано писмото на проф. Романски, проф. Бистрон ръководи Катедрата по социология във Варшавския университет и преподава социология и полски фолклор. По същото време (в периода 1934–1936 г.) той е изпълнявал функциите на ръководител на Департамента за висше образование при Министерството на изповеданията и народната просвета (Departament Szkolnictwa Wyższego Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego).

*Впрочем, аз не съм сигурен, дали това писмо ще Ви свари още във  
Варшава, освен ако сте успели нещо да уредите с Вашия професор<sup>32</sup> там  
в горния смисъл. Аз бих се най-много радвал за това. В краен случай, надявам  
се, че Вие и тук ще продължите да работите и че нашите условия не ще  
смогнат да Ви задушат.*

*Желая Ви всичко най-добро за новата година.*

*Ваши Ст. Романски*

Писмото на проф. Романски дава точна информация за трудностите, пред които е бил изправен младият Динеков. Само ще добавя, че вероятно това, с което полските му професори са могли да помогнат, е да му съдействат да остане на летния курс за чужденци в периода 12–24 август 1935 г., традиционно провеждан в Краков. Запазените документи показват, че той е бил изпратен като чуждестранен студент от Варшавския университет и в програмата на лятното училище е продължил обучението си по полска култура с акцент върху епохите на Средновековието и Ренесанса<sup>33</sup>.

Никъде в дневниковите си записки Динеков не документира своето разочарование от прекъсването на стипендията му<sup>34</sup>. Може само да си представим колко трудно е било на младия човек да намира уклончиви формулировки на поканите на проф. Кшижановски да участва в лятното Краковско училище и през следващата година – Динеков е запазил както това писмо на полския професор, така и черновата на своето писмо-отговор<sup>35</sup>. Връщайки се в България, пред него има само една задача, посочена му от проф. Романски – да продължи да работи и в родината си при тукашните условия. Следват двете учебни години във Френския мъжки колеж „Св. Августин“ в Пловдив, откъдето отново Романски става негов гарант за изтеглянето му в столицата като преподавател в Софийския университет<sup>36</sup>.

---

<sup>32</sup> Вероятно става въпрос за Юлиан Кшижановски.

<sup>33</sup> ЦДА, ф. 1987К, оп. 1, а.е. 25, л. 2 и 3 (вж. сн. 8).

<sup>34</sup> Едва години по-късно (през 1980) той ще разкаже накратко пред Бл. Димитрова за този период от живота си. Вж. Димитрова 2010: 64, 66.

<sup>35</sup> И двете писма се съхраняват в необработената част на ф. 1987К.

<sup>36</sup> Подробностите разбираме от няколко писма на проф. Романски до Динеков, които се съхраняват в а.е. 3456 на оп. 1, както и от запазените писма на Динеков до проф. Романски, съхранени във фонда му в Научния архив на БАН (ф. 130К, оп. 1, а.е. 211). От тях става ясно какви конкретни мерки е предприел професорът: от отправената покана към Динеков до представяне на кандидатурата му съответно на Факултетен и на Академичен съвет и накрая – в министерството. Макар първоначално Динеков да е назначен като доброволен асистент, т.е. без заплащане, ясно се вижда, че проф. Романски оценява високо възможностите на своя бивш студент. Историята за назначението си в Софийския университет Динеков разказва пред Бл. Димитрова през 1980 г. (Димитрова 2010: 60), а на свой ред тя може да бъде подкрепена от съдържанието на писмото, изпратено от самия Динеков на 6 юли 1938 г. от София до отец Херман Гислер – заместник-директор на Френския колеж в Пловдив. От това писмо по косвен път разбираме за доброто отношение на ръководството на колежа към младия им колега. Вж. Окръжен архив Пловдив, ф. 186К, оп. 1, а.е. 246, л. 3–4. За съжаление, писмото на отец Херман Гислер не е достигнало до нас.



Dyrekcja KURSÓW WAKACYJNYCH o KULTURZE POLSKIEJ DLA CUDZOZIEMCÓW I POLAKÓW z ZAGRANICY  
Direction des COURS DE VACANCES de CIVILISATION POLONAISE POUR ÉTRANGERS ET POLONAIS HABITANT L'ÉTRANGER

zaświadcza niniejszym, że certifie par le présent que

M. Dinekow Piotr

uczestniczył w Kursach o Kulturze Polskiej a pris part aux Cours de Civilisation Polonaise

w Warszawie

à Varsovie

12 - 24.VIII. 1935

Secrétaire Général des Cours

*M. Żebrowska*  
/Dr. M. Żebrowska/  
Członek Zarządu Kursetów

Directeur des Cours

*M. Handelsman*

(prof. M. Handelsman, doyen de la Faculté des Lettres à l'Université de Varsovie).

DYREKCJA  
KURSÓW  
WAKACYJNYCH  
dla Cudzoziemców  
WARSZAWA

Сн. 8. Свидетелство за участие на П. Динеков в Лятната школа в Краков (ф. 1987К, оп. 1, а.е. 25, л. 2 и 3)

Както се вижда, въпреки всички трудности (или може би именно поради тях) се развива едно типично за характера на Петър Динеков качество – всячески да помага на студенти, докторанти и млади учени с потенциал да разгърнат максимално способностите си. В следващите десетилетия от живота му свидетелствата за това са многобройни. В редица случаи той самият търси и намира възможности за тях. Понякога предложената от него помощ изглежда необичайна, но със сигурност може да бъдат намерени нейните корени. Темата би могла да се проследи и по писмата, изпраща-

ни до него от млади български и полски филолози<sup>37</sup>. Те само доказват, че уроците, предадени от неговите учители и професори, са усвоени и са се превърнали във втора природа за Петър Динеков през целия му живот.

В заключение ще кажа, че трябва да сме благодарни на далновидността на Петър Динеков да съхрани цялото това епистоларно богатство – писмата до него. Именно тези, датиращи от 30-те години на XX в., са ценни и като фактология, и като възможност да се изгради психологическият портрет на младия Динеков – какъв е бил той в очите на своите колеги и приятели (погледът на равен с равен) и какъв е бил в очите на своите професори и по-възрастни колеги (погледът на учителя към ученика).

#### СЪКРАЩЕНИЯ

а.е.	архивна единица
БИА	Български исторически архив на НБКМ „Св. св. Кирил и Методий“
НБКМ	Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“
оп.	опис
ф.	фонд
ЦДА	Централен държавен архив – София

#### ЛИТЕРАТУРА

- Билярска 2011      Б и л я р с к а, В. *Ранните дневници и спомени на акад. Петър Динеков. Раждането на учения и човека на перото.* – В: Известия на държавните архиви, 101 (2011), с. 231–278 [Bilyarska, V. *Rannite dnevnitsi i spomeni na akad. Petar Dinekov. Razhdaneto na uchenia i choveka na peroto.* – V: *Izvestia na darzhavnite archive*, 101 (2011), s. 231–278].
- Димитрова 2010      Д и м и т р о в а, Бл. *Петър Динеков – учителят и приятелят.* – В: Спомени и размисли за Петър Динеков. 100 години от рождението му. 2. изд. София, 2010, с. 45–72 [Dimitrova, Bl. *Petar Dinekov – uchitelyat i priyatelyat.* – V: *Spomeni i razmisli za Petar Dinekov. 100 godini ot rozhdenieto mu.* Sofia, 2010, s. 45–72].
- Дневници 2015      П е т ъ р Д и н е к о в. *Дневници 1933–1992.* Т. 1 (1933–1937; 1958–1966). София, 2015 [Petar Dinekov. *Dnevnitsi 1933–1992.* Т. 1 (1933–1937; 1958–1966). Sofia, 2015].
- Дневници 2016      П е т ъ р Д и н е к о в. *Дневници 1933–1992.* – Библиотека, 3 (2016), с. 131–176 [Petar Dinekov. *Dnevnitsi 1933–1992.* – *Biblioteka*, 3 (2016), s. 131–176].

---

<sup>37</sup> Многобройни са писмата и е трудно да бъдат дори изброени имената на адресантите, които благодарят на Динеков за оказаната им помощ. За нея добиваме представа и от разказите на някои от тях. Когато през 2020 г. чествахме 110 години от рождението на проф. Динеков, неговата племенница г-жа Румяна Савова сподели с мен, че и до днес нейното семейство получава поздравителни картички за големите годишни празници от полски филолози, пазещи скъп спомен за проф. Динеков. Този факт сам по себе си е показателен.

- Домбек 2010 *Паметна вечер за акад. Петър Динеков. Столична библиотека, 16 октомври 1992 г. с водещ Св. Николова. Изказване на Тереса Домбек. – В: Спомени и размисли за Петър Динеков. 100 години от рождението му. София, 2010, с. 297–318 [Pametna vecher za akad. Petar Dinekov. Stolichna biblioteka, 16 oktomvri 1992 g. s vodesht Sv. Nikolova. Izkazvane na Teresa Dombek. – V: Spomeni i razmisli za Petar Dinekov. 100 godini ot rzhdenieto mu. Sofia, 2010, s. 297–318].*
- Николова 2001 *Н и к о л о в а, Св. 90 години от рождението на академик Петър Динеков. – Във: В памет на Петър Динеков. Традиция, приемственост, новаторство. София, 2001, с. 7–16 [90 godini ot rozhdenieto na akademik Petar Dinekov. – Vav: V pamet na Petar Dinekov. Traditsia, priemstvenost, novatorstvo. Sofia, 2001, s. 7–16].*
- Янакиева 1982 *Я н а к и е в а, Т. Петър Динеков. Библиография. София, 1982 [Yanakieva, T. Petar Dinekov. Bibliografia. Sofia, 1982].*
- Tomaszewski 2011 *Т о м а с з е w s k i, P. Polskie korporacje akademickie w latach 1918–1939. Toruń, 2011.*

#### ПРОУЧЕНИ АРХИВНИ ФОНДОВЕ

- Научен архив на БАН – София, ф. 130К, оп. 1 (Стоян Романски) [Nauchen arhiv na BAN – Sofia, f. 130K, op. 1 (Stoyan Romanski)]
- Окръжен държавен архив – Пловдив, ф. 186К, оп. 1 (Френски мъжки колеж „Св. Августин“ в Пловдив, 3.01.1884 – 9.09.1944) [Okrazhen darzhaven arhiv – Plovdiv, f. 186K, op. 1 (Frenski mazhki kolezh “Sv. Avgustin” v Plovdiv, 3.01.1884 – 9.09.1944)].
- ЦДА – София, ф. 1987К, оп. 1 [TSDA – Sofia, f. 1987К, op. 1].
- ЦДА – София, ф. 1987К, необработена част от фонда [TSDA – Sofia, f. 1987К, neobrabotena chast ot fonda].

#### DETAILS TO THE PORTRAIT OF THE YOUNG PETAR DINEKOV

##### *(Summary)*

The present article is based on several previously unknown letters addressed to Petar Dinekov in the period between 1934 and 1935 during his work at the University of Warsaw. The authors of these letters are his colleagues L. Andrejchin, S. Ilchev, U. Kraigher and his professor S. Romanski. The epistolary archival documents are in the unprocessed part of the 1987K fund and are interesting both as facts about the life of the great Bulgarian scholar and as an opportunity to create some sort of a psychological portrait of the young Peter Dinekov – what he was like in the eyes of his colleagues and friends (the peers' perspective) and in the eyes of his professors and older colleagues (the mentors' perspective).

*Keywords:* Petar Dinekov; Stefan Ilchev; Uroš Kraigher; Stoyan Romanski; archival documents; Central State Archive – Sofia; correspondence; diaries; 1930s.

*Maya Ivanova,  
Cyrillo-Methodian Research Centre –  
Bulgarian Academy of Sciences*